

Zonder goede arbeidsverhoudingen geen goed bord eten voor iedereen in 2050

Heeft iedereen 2050 elke dag een goed bord eten? Ik zou mij graag aansluiten bij de optimisten die zeggen dat het mogelijk moet zijn. Maar een stemmetje in mijn achterhoofd herinnert mij er dan aan dat Theo Maassen een optimist ooit definieerde als een slecht geïnformeerde pessimist. En dan begin ik toch weer te twijfelen.

Rekenkundig is het onmogelijk. De ecologische voetafdruk is een methode die individuele consumptie omrekent naar de hoeveelheid productieve grond die nodig is voor productie ervan. Er is globaal per capita 2,1 hectare beschikbaar. Wij gebruiken nu 2,7 hectare per capita. Daarmee zijn wij in rap tempo bezig de oude dame die wij aarde noemen uit te putten. Daar kan je niet onbeperkt mee doorgaan, dat houdt een keer op.

Er zijn nu 6 miljard mensen op de wereld, één miljard daarvan lijdt honger. Over 40 jaar zijn er 9 miljard mensen, anderhalf keer zoveel als nu. Door erosie en woestijnvorming als gevolg van de klimaatverandering is er in 2050 minder productieve grond beschikbaar dan nu. Dat betekent cijfermatig dat er in 2050 om en nabij de één hectare productieve grond per capita beschikbaar is om in de consumptiebehoefte te voorzien. We slagen er nu al niet eens in de honger uit te bannen met de 2,1 hectare per capita die beschikbaar is, hoe gaan we dan in 2050 iedereen dagelijks van een goed bord eten voorzien als er maar minder dan 1,5 ha per capita beschikbaar is?

Maar ook al slagen we erin daar een oplossing voor te vinden dan blijven er nog wel een paar problemen over. Een daarvan is dat het onmogelijk zal zijn iedereen elke dag één goede maaltijd te garanderen als er geen sprake is van fatsoenlijke arbeidsverhoudingen. Wereldwijd werken ongeveer 500 miljoen mensen in de landbouw. De rechten van die werknemers worden in arme maar ook in rijke landen bewust en stelselmatig geschonden. Laat ik twee voorbeelden geven. Unilever heeft in Pakistan een theefabriek. Daar werken 800 mensen. Twintig in vaste dienst, 780 worden op uitzendbasis per dag ingehuurd. De arbeidswetgeving in Pakistan zegt dat een ieder die meer dan 28 uur per week werkt recht heeft op het Pakistaanse minimumloon. Reken u vooral niet rijk – dat is geen vetpot. Unilever laat die losse krachten via een uitgekiend rooster minder dan 28 uur per weekwerken zodat zij zelfs het Pakistaanse minimumloon niet krijgen. Die 780 werknemers – en hun gezinnen – leven dus in armoede en lijden daardoor honger.

In de cacaosector is sprake van arbeid door kindslaven in Ivoorkust en Ghana. De industrie heeft in 2001 een convenant ondertekend waarbij zij zich verplicht in 2005 slaafvrije chocola op de markt te brengen. Geen fabrikant heeft zich daaraan gehouden. Een Nederlandse omroep stelde dat aan de kaak door zelf slaafvrije chocola op de markt te brengen. De industrie reageerde door de initiatiefnemers voor de rechter te dagen. Een importeur van Zwitserse chocolade eiste een verbod op de aanduiding “slaafvrij”

omdat geen producent kon garanderen dat zijn product vrij was van arbeid door kindslaven. Uit zo'n actie kun je maar één conclusie trekken: de sector weet niet alleen dat kindslaven worden gebruikt in de productieketen van de chocola maar vindt dat kennelijk ook wel prima zo. Dat kan je niet eens cynisch meer noemen, dat is gewoon ziek.

Op de vraag van de programmamakers waarom de boeren met kindslaven werken luidde het antwoord dat de industrie niet genoeg betaalt om werknemers in te kunnen huren. Is de branche dan zo armlastig? Niet direct. In de periode voorafgaand aan de financiële en de economische crisis maakten ADM en Cargill, de twee grootste opkopers van- en handelaren in cacao bonen, enorme winsten. In het eerste kwartaal van 2008 boekte Cargill bij de handel in agrarische basisproducten 86 % meer winst dan in hetzelfde kwartaal in 2007, ADM boekte in 2007 67 % meer winst dan in 2006. En Nestlé, de grootste producent van chocola voor de consument, boekte een megawinst die het concern in staat stelde voor 25 miljard Euro aan eigen aandelen terug te kopen via de beurs. En dat allemaal over de ruggetjes van duizenden kindslaven.

Er is veel mis in de landbouw, de helft van alle arbeidsongevallen met dodelijke afloop gebeurt er, 70 % van de kinderarbeid zit in de sector. Globalisering leidt tot grootschalige industriële agrarische productie van monoculturen, intensief gebruik van pesticiden leidt tot verontreiniging van grond en grondwater. De landbouw als kleinschalig familiebedrijf wordt vernietigd, een groeiend aantal mensen dat in die sector een inkomen verdiende raakte baan en inkomen kwijt. Veel mensen trokken als gevolg daarvan naar de stad, in de hoop daar werk te vinden. Werk hebben ze niet gevonden – en daarmee ook geen weg uit de armoede. Zij zijn niet ontsnapt aan de honger – zij hebben hem naar de stad gebracht.

Alleen een duurzame wereld heeft toekomst – maar discussies over duurzaamheid zijn taai. “Ja, maar eerst voldoende economische groei. Als die er is kunnen we iets aan het milieu doen en aan sociaal beleid”, zeggen ondernemers dan. Ik heb dat altijd een kromme redenering gevonden – het omgekeerde is ook waar. Want in een verwoeste natuurlijke omgeving of in een samenleving die wordt verscheurd door sociale conflicten is geen ruimte voor economische groei.

Max Kohnstamm heeft de markt ooit omschreven als “een genadeloze God”. De tegenkracht, mededogen, kan volgens hem alleen duurzaam zijn als die niet enkel berust op liefdadigheid maar ook is gebaseerd op rechtsregels én bovendien op hetzelfde niveau georganiseerd is. De markt is internationaal georganiseerd, mededogen wordt vooral nationaal georganiseerd. En het blijkt ontzettend lastig de organisatie ervan naar internationaal niveau te tillen omdat het op nationaal niveau van land tot land zo sterk verschilt.

Ik kom van een beweging die het mededogen organiseert en die sinds haar oprichting strijdt voor een eerlijker verdeling van kennis, macht en inkomen. Die beweging is lokaal begonnen, is nationaal uitgegroeid en wordt nu internationaal wordt uitgedaagd. Zolang de vakbeweging er niet in slaagt zich op internationaal niveau effectief te organiseren, zolang ondernemers niet bereid zijn tot een eerlijker verdeling van kennis, macht en inkomen, zolang zullen grote groepen mensen worden uitgesloten en blijven zij hun leven in armoede en honger in de marge slijten. Nu gaat het om ruim één miljard mensen. Als er niets verandert zijn dat er in 2050 veel meer.

Er moet nogal wat veranderen willen wij in 2050 in staat zijn iedereen elke dag een goede maaltijd te kunnen garanderen. Verandering is moeilijk, mensen zijn er door de bank genomen bang voor omdat het pijn kan doen. Toch zullen we die stap moeten zetten en door die barrière van de angst heen moeten. Als ons dat niet lukt krijgen we op termijn onherroepelijk spijt, en dat is veel erger. Want angst duurt maar even, spijt is voor altijd.

Martin Siecker
FNV Bondgenoten